

Jak bylo řečeno, být císařovnou není jen tak. Hned od okamžiku zasnoubení pociťuje Alžběta tlak dvora a jeho přísné dvorní etikety. Přicházejí léta studia historie zemí říše, jejich jazyků, ale i němčiny bez legračního bavorského dialektu. Okouzující krásce rozhodně nelze upřít intelekt i bystrost a výsledkem studií je po čase znalost devíti jazyků, včetně staro- i novořečtiny! Znalostmi literatury i autorskými pokusy v oblasti poezie od počátku převyšuje okolí. Zato tradiční panovnické rituály, pravidla a povinnosti ji nelákají a ona to dává okatě najevo. Manžel císař je zodpovědný pilný člověk a jako takový musí denně do zaměstnání a nemá čas věnovat se radovánkám a zábavě s mladou paní. Ta se cítí osamělá a rodině se stále víc vzdaluje útekem do světa fantazií a poezie. Pokusy tchyně, vévodkyně Žofie, udělat ze Sissi císařovnu, jak se na habsburskou tradici sluší, vedou jen k jejich ostrým střetům. Sissi prchá před povinnostmi císařskými, mateřskými i manželskými. Přesto je z dopisů císaře zřejmé, že svou Sissi nikdy nepřestal milovat a měl o ni starost až do konce života.

Péče o vlastní vzhled, to byla nejoblíbenější zábava císařovny Alžběty.

Odpor ke dvoru a etiketě božské Sissi nijak nezabrání využívat privilegií císařovny. Zásnubní dar – vila v Bad Ischlu, k níž František nechá později přistavit další dvě křídla, aby vznikla stavba s půdorysem písmene E, čti Elisabeth. Od rodičů věno 50 tisíc zlatých a výbava hodná nevěsty císaře: 168 párů punčoch, 20 párů rukavic, 6 párů vysokých bot a 113 párů střevíců. Rakouská císařovna si totiž smí vzít tytéž boty a rukavice jen šestkrát, pak patří komorným. Také císař není škudlil a věno navyšuje o dalších 100 tisíc. S tím už se dá vyrazit na nákup! Alžběta dostane i tzv. dar svatebního rána za ztracené panenství – 12 tisíc dukátů. Roční apanáž dělá dalších 100 tisíc zlatých s tím, že náklady na stolování, prádlo, koně, obživu, personál a cestování nese samozřejmě Jeho Veličenstvo císař. *Děkuji pěkně, miláčku!*

Obklopena dvorními dámami neustále cestuje a pobývá mimo Vídeň, co nejdále od dvora. Nejčastějším cílem jejích cest je Uhersko, ale její láska a vášeň k této zemi není možná jen platonická. Je totiž více než často vídána v doprovodu uherských

Narozeniny císařovy vnučky, malé vévodkyně Marie Valerie, která spolu se sourozenci přijímá císařovu gratulaci.

Bad Ischl byl místem neoficiálního života rodiny. Arcivévodkyně Gisela na vyjíždě se synem.

šlechticů, kteří obdivují její nespoutanou povahu. V roce 1860 ji při cestě na Madeiru doprovází jako čestný kavalír mimořádně krásný hrabě Imre Hunyady. Po návratu z Madeiry hrabě nečekaně a za nevyjasněných okolností vypovídá u rakouského dvora své služby. Mnohé se kolem důvodů jeho výpovědi špitá... Císařovna z Madeiry odjíždí ještě do Sevilly, Gibraltaru, na Mallorcu, a dokonce až na ostrov Korfu. Když se koncem května vrací na Laxenburg, vidí své děti po půlroční nepřítomnosti. Již po měsíci ale na Korfu odjíždí znovu, aby zde začala budovat zámek, věnovaný řeckému hrdinovi Achillovi. Již v červnu 1861 odpočívá ve Švýcarsku a říjen tráví pro změnu v Benátkách, což opakuje pravidelně i v dalších letech. Zkrátka císařovna má docela honičku.

Uhersko má však vždy přednost a květen 1867 prožije Sissi na zámku Tokaj u Gyuly hraběte Andrássyho. Jako na potvoru celou dobu jejího pobytu není doma hraběnka Andrássy, paní domu. Jsou z toho klepy a nejen to. Císařovna hraběti věnuje dvě sloky v básni *Kabinet*, jenže okolí si myslí, že mu věnovala mnohem víc... Andrássy se potom již nikdy nezbaví pověstí o svém otcovství poslední dcery císařovny, Marie Valerie, lidem také přezdívané *maďarské dítě*. Je fakt, že Marie Valerie je také jediná z dětí, kterému dává Alžběta najevo lásku.

Když 9. září 1898 během pobytu ve švýcarském Territetu u Montreux navštívila císařovna s dvorní dámou, komtesou Irmou Sztárayovou, na zámku Pregny přítelkyni, baronku Julii Rothschildovou, netušila ani jedna z dam, že je to návštěva poslední. Odpolední lehkou svatčinu zpříjemňoval diskrétní orchestr a hovor o oblíbeném básníkovi Heinrichu Heino. Skvělá nálada trvala až do chvíle, kdy císařovna zahlédla v knize hostů záznam zemřelého syna, prince Rudolfa, který Pregny těsně před

smrtí navštívil. Za několik okamžiků císařovna svou návštěvu ukončila a odešla. Den poté, 10. září, ukončil život božské Sissi na cestě z hotelu Beau Rivage k ženevskému přístavu anarchista Luigi Luccheni. Žena, pro niž byl nejdůležitější dokonalý vzhled, byla probodnuta sprostým pilníkem, který jí pronikl do prsou do hloubky 8,5 cm, zlomil žebro, probodl plicní lalok a levou srdeční komoru.

Okamžik útoku Luigiho Luccheniho na císařovnu. V pozadí komtesa Irma Sztárayová.

Umírající Sissi je vynášena z lodi do hotelu Beau Rivage.

Císařovna zůstává po zásahu při vědomí. Dokonce s pomocí pomalu vstává a sbíhajícími se svědkům srdečně děkuje v jejich jazycích za účast. *Mám dojem, že mne trochu bolí na prsou, ale nevím...*, podotkne nejistě, když dojdou s Irmou k přístavu a nasedají na loď. Vzápětí se zhroutí a omdlí. Shodou okolností přítomná ošetřovatelka a pečovatelka Madame Dardelle nechává přinést vodu a kolínskou a začíná s ožíváním císařovny. Ta po chvíli pomalu otevírá oči, zvedá se a vlastní silou znovu usedá. Má ale zastřený, nejistý a nechápavý pohled. *Co se to jen se*

mnou stalo!, jsou její poslední slova. Teprve poté její společnice objevuje na hedvábném živůtku císařovny tmavou krvavou skvrnu velikosti mince. Když odhrne císařovninu košilku, vidí v místě srdce malou trojúhelníkovitou ránu. Loď se okamžitě obrací zpět do přístavu a císařovnu, která zcela klidně leží, odnášejí do hotelového pokoje. Tam přivolaný lékař Golay po krátké chvíli však už jen konstatuje smrt.

Alžbětina smrt se ukáže být osudovou náhodou. Atentátník chtěl totiž původně zabít prince z rodu Orléans, který ale do Territetu nepřišel... Luccheni tak přišel o cíl, a jako by si řekl: *No, ale když už jsem tady...*, a vybral si jako oběť císařovnu. Obyvatelstvo neslo ztrátu velice těžce. Tělesné pozůstatky císařovny Alžběty byly vystaveny v ženevském hotelu Beau Rivage, odkud byly 15. září zvláštním vlakem dopraveny do Vídně. Smuteční průvod čítal desítky monarchů, devadesát arcibiskupů a biskupů a tisíce poddaných. Několik dní trvala pocta vídeňských zvonů, včetně zvonu Svatoštěpánského dómu.

Císař po smrti svých dvou dětí nyní truchlí nad manželkou, kterou přes její nestálost nikdy nepřestal milovat. Po návštěvě jejího stálého apartmentu v Ofenu píše: *... Prošel jsem všechny její pokoje v prvním patře i přízemí. Vše bylo jako jindy přichystáno k jejímu uvítání. Nový balkon s nádhernou vyhlídkou na Pešť a Dunaj, který ji loni tak těšil, je teď tak prázdný, bez života a bez naděje na shledání v tomto světě!* Císařův dopis, odeslaný z pošty v Gödöllő 16. října 1898 je adresován herečce Kateřině Schrattové, která je po zbytek života císaři oporou. Skutečnost, že žije v domě na Gloriettegasse, blízko Schönbrunnu, a v paláci na Kärntner Ringu, usnadňuje její každodenní návštěvy císaře, intenzivní zvláště po tragické smrti syna Rudolfa a císařovny Sissi.

Kdo je vlastně tato žena, hrající velkou roli v životě císaře? Stát se herečkou byl vždy pro Kateřinu sen i cíl, bez ohledu na odpor rodičů. Od osmnácti let je úspěšná na prknech Hoftheateru v Berlíně, kde zůstává několik měsíců, aby pak přijala nabídku městského divadla ve Vídni. V roce 1879 se provdá za uherkého aristokrata Nikolase Kiss de Ittebe, ale bude to v jejím životě jen epizodní role. Hostuje i v New Yorku, ale vrací se brzy zpět do vídeňského Hofburgtheateru, kde je po celou dobu své kariéry jednou z nejoblíbenějších hereček. Na

Herečka Kateřina Schrattová se stane císařovou životní družkou. Jejich blízký vztah ukončí až císařova smrt.

Světové výstavě ve Vídni 1885 okouzila Kateřina Schrattová císaře natolik, že si toho nemohla nepovšimnout ani Sissi. Císařský pár má ale k sobě v té chvíli už tak daleko, že císařovna vztah manžela nejen toleruje, ale snad i podporuje. Je pravda, že Kateřina Schrattová není první ani jedinou milenkou císaře, ale je pravda i to, že se mu s ohledem na velmi nevydařené manželství nelze divit. Z případných milenek však veřejnost zná jménem jen Kateřinu Schrattovou a předtím Annu Nahowskou, s níž má císař dokonce i dceru Helenu. Přesto vše překrývá vztah s Kateřinou, trvající až do císařovy smrti v roce 1916. Budiž mu přán v jeho veřejné samotě. A tak nakonec je to pouhá herečka Kateřina Schrattová, která i bez vhodného rodu měla k císaři nejbližší. Stojí za to zmínit, že za ním odešla až v roce 1940, v požehnaném věku 87 let.

Bez ohledu na osobní okamžiky štěstí i tragédie jde život říše svou cestou a není nic, co by mělo přednost. Blíží se milénium. Dualismus nastartoval hospodářský růst a pokrok. Monarchie má skvělé silnice, železnice i největší vnitrozemskou paroplavbu na světě. Oslavy výročí 1000 let příchodu Maďarů do země jsou obrovské a velkolepé. Budapešť je skutečnou metropolí, od 2. května 1896 i s první elektrickou podzemní dráhou na kontinentu a po Londýnu druhou na světě. Prosperita říše a politické problémy, to jsou dvě strany mince. Přesto je Vídeň zářící metropolí a mondénním centrem módy, hudby, literatury i věd. Zrodí se rčení: *Wien ist Wien!*

Z milostného vztahu císaře s Annou Nahowskou vzešla dokonce dcera Helena.

Ale vztah s Kateřinou Schrattovou byl skutečně osudový. Důkazem je i procházka páru v pozdním císařově věku.